

งานวิจัยสัตว์ป่า

แนวทางอนุรักษ์ยั่งยืน

ไท
แล
สัตว์
180
สัตว์
แล
30
คว
เล็

กร
เช
ช้าง
ใน
ใน
ที่

กา
เก
ร

กัยคุกคามจากมนุษย์นับวันจะส่งผลกระทบต่อจำนวนสัตว์ป่าเป็น
อย่างมาก มีนักวิทยาศาสตร์คาดการณ์ไว้ว่าหากเหตุการณ์ยัง
ดำเนินต่อไป สัตว์ป่าและพืชป่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึง 13-42
เปอร์เซ็นต์ จะสูญพันธุ์ในศตวรรษนี้ และอัตราการสูญเสียน้อย
ครั้งหนึ่งจากจำนวนดังกล่าว ก็เท่ากับสัตว์เหล่านั้นจะ
สูญพันธุ์ไปจากโลกอย่างถาวร

ด้วยปัญหาดังกล่าว กรมอุทยาน
แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อม จึงจัดงานนำเสนอผลงานวิจัย
ทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
ประจำปี 2556 เพื่อเป็นเวทีให้นัก
วิจัยจากกรมอุทยานฯ และหน่วย
งานต่างๆ ที่ทำวิจัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ได้
เผยแพร่ผลงานวิจัยให้นักจัดการพื้นที่
อนุรักษ์

ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์

นายศุภกิจ วินิตพรสวรรค์ นัก
วิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า
กรมอุทยานฯ นำเสนอผลการศึกษา
การอนุรักษ์และการจัดการเสือโคร่ง
ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันออก ถิ่น
ที่อยู่อาศัยและฐานที่มั่นที่สำคัญของ
สัตว์ป่าผู้ล่าและสัตว์กีบขนาดใหญ่
เช่น เสือโคร่ง เสือดาว ช้าง กระทิง
สมเสร็จ และกวางป่า

แต่ปัจจุบันยังมีข้อมูลด้านสัตว์
ป่าอย่างจำกัด และไม่ถูกนำมาใช้ใน
การวางแผนการอนุรักษ์และจัดการสัตว์ป่าในพื้นที่สำคัญแห่งนี้เท่าที่
ควร การศึกษานี้จึงมีเพื่อกำหนดทิศทางในการบริหารจัดการพื้นที่
เพื่อการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม

ศุภกิจระบุว่า การวิจัยชี้ให้เห็นว่าเสือโคร่งในพื้นที่ที่มีความหนาแน่น
อยู่ราว 1.65 ตัวต่อ 100 ตร.กม. โดยคาดว่าจะมีเสือโคร่งที่อาศัยประจำ
ถิ่นอยู่ 20 ตัว เป็นอย่างน้อย การเลือกใช้ถิ่นที่อยู่อาศัยของเสือโคร่ง
มีความสัมพันธ์อย่างมากกับความชุกชุม และรูปแบบการกระจายของ
สัตว์กีบขนาดใหญ่ ได้แก่ กระทิง และกวางป่า ซึ่งพบว่าเสือโคร่ง
กระจายอยู่มากในพื้นที่ที่ถูกรบกวนน้อย และในพื้นที่ลาดตระเวนของ
เจ้าหน้าที่อย่างเข้มข้น

โดยผลจากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการกระจายและความชุกชุม

เสือโคร่ง

ของสัตว์กินที่เป็นเหยื่อ ตลอดจนกิจกรรมรบกวนต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ เป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อความหนาแน่น และการเลือกใช้พื้นที่ของเสือโคร่ง

“การดำรงอยู่ของชนิดพันธุ์สัตว์ผู้ล่า สัตว์กินขนาดใหญ่ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ขึ้นอยู่กับการคุ้มครองป้องกัน ทั้งในระดับพื้นที่และผืนป่าเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในทันที เพื่อรักษาและฟื้นฟูประชากรเสือโคร่งและเหยื่อ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของเจ้าหน้าที่ ในการป้องกันตลอดจนการเสริมสร้างการประสานงาน

ดุสิต จอประเสริฐ

ระหว่างพื้นที่คุ้มครอง การให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการบนพื้นฐานทางวิชาการ ตลอดจนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ให้กับชุมชนท้องถิ่น จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ การวิจัย การฟื้นฟูและการสำรวจติดตามประชากรเสือโคร่งและเหยื่อ” สุกกิตเสนอทางออก

ขณะที่ ดร.ดุสิต จอประเสริฐ นักวิจัยห้องปฏิบัติการนิเวศวิทยาการ

อนุรักษ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี นำเสนอผลการศึกษาประชากร และการแพร่กระจายของหมีควายและหมีหมา โดยศึกษาในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

หมีหมา

ประม

“อี

ติดต

มีมาก

ระหว่

ในกา

แน่น

ด้

มหา

อาจ

พันธุ

ประม

โด

ป่า ที่

มีประ

ตลอด

ระจำ
โครง
ของ
โครง
ของ
กลุ่ม

เพื่อถ้ำเนื้อ นำหมีไปทำฟาร์ม และล่าหมีเพื่อนำดีหมีไปขายเพิ่มมากขึ้น
ดร.ดุสิตขยายความต่อว่า จากผลศึกษาพบว่าผลไม้ป่ามีอิทธิพล
สูงต่อการเลือกใช้พื้นที่ของหมีควาย โอกาสที่จะเจอหมีควายมีสูงขึ้น
เมื่อความชุกชุมของผลไม้เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์เท่านั้น
ถึงจะสามารถรองรับประชากรหมีในระยะยาวได้

ส่วนปัญหาคมนกรุกพื้นที่ ที่พบในหลายพื้นที่ถึง 93 เปอร์เซ็นต์

นั้น จำเป็นต้องหามาตรการป้องกัน
เพื่อลดการรบกวนหมีในพื้นที่

นอกจากนี้ ความผันผวนของ
ฤดูกาลออกของผลไม้ป่า มีอิทธิพล
อย่างมากต่อการเลือกใช้พื้นที่ของหมี
ดังนั้นต้องศึกษาระยะยาวเพื่อให้
เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่
เกิดขึ้น สำหรับเทคนิคการสำรวจ
ด้วยร่องรอยของหมีนั้น มีความ
เหมาะสมที่จะใช้เพื่อศึกษาการ
เปลี่ยนแปลง การแพร่กระจายของ
หมี ซึ่งมีข้อดีคือประหยัดงบ

รอยเท้าเสือโคร่ง

โดย
เลือก

ประมาณ และสำรวจได้ง่ายไม่ยุ่งยาก

“อีกทั้งลดลายที่หน้าอกของหมีทั้ง 2 ชนิด สามารถช่วยในการ
ติดตามตรวจสอบประชากรหมีในพื้นที่ได้ โดยประชากรหมีควายนั้น
มีมากกว่าหมีหมา 4 เท่า คาดว่าอาจเกิดจากการแก่งแย่งอาหาร
ระหว่างหมีทั้ง 2 ชนิด สำหรับการสำรวจจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนครั้ง
ในการติดตั้งกล้อง เพื่อให้ได้ความแม่นยำของการคำนวณความหนา
แน่น หรือเพิ่มโอกาสในการถ่ายภาพหมีให้สูงขึ้น” ดร.ดุสิตสรุป

หมีควาย

นัก

ด้าน ดร.ชมชื่น ศิริพันธ์แก้ว อาจารย์หลักสูตรชีววิทยาเชิงอนุรักษ์
มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี ที่ร่วมกับ ดร.ชลิตา คงฤทธิ
อาจารย์ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษา
พันธุกรรมช้างป่า ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จ.กาญจนบุรี เพื่อ
ประเมินจำนวนตัวช้างป่าโดยอาศัยดีเอ็นเอจากมูลช้าง

สูญ
ขาด
หมี

โดยระบุว่าการศึกษาดังกล่าวเป็นวิธีการที่ไม่เป็นการคุกคามช้าง
ป่า ทั้งยังปลอดภัยกับคนและช้าง และสามารถได้ข้อมูลพันธุกรรมที่
มีประโยชน์ต่อการศึกษาสัตว์สวนเพศ ความหลากหลายทางพันธุกรรม
ตลอดจนโครงสร้างทางพันธุศาสตร์ในระดับประชากรของช้างป่า

ติดตั้งถ่ายภาพสัตว์

มีประโยชน์ต่อการประเมินสถานภาพของช้างป่าว่า มีจำนวนตัวเท่า
ไหร่ และกำลังเสี่ยงต่อสถานะการสูญเสียบความหลากหลายทาง
พันธุกรรมหรือไม่
เนื่องจากปัจจุบันประชากรช้างป่าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ
ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปหากิน หรือรวมกลุ่มกับช้างป่าในผืนป่าอื่นๆ
ของกลุ่มผืนป่าตะวันตกได้

สำรวจร่องรอยสัตว์ป่า

ดร.ชมชื่นระบุผลการศึกษาว่า ดิเอ็นเอจากมูลช้างป่าที่มีความสด
ใหม่ เป็นแหล่งดีเอ็นเอที่มีคุณภาพในการทำหัตถ์เอ็นเอประจำตัวช้าง
และทำให้สามารถนับจำนวนตัวช้างป่าได้ โดยช้างป่าที่เขตรักษาพันธุ์
สัตว์ป่าสลักพระมีจำนวนไม่น้อยกว่า
180 ตัว มีสัดส่วนเพศที่ 1 ต่อ 1 มี
สัดส่วนช้างป่าก่อนวัยเจริญพันธุ์
และวัยเจริญพันธุ์ที่ประมาณ 70 ต่อ
30 และพบแนวโน้มการลดลงของ
ความหลากหลายทางพันธุกรรมเพียง
เล็กน้อยเท่านั้น

ชมชื่น สิริพันธ์แก้ว

“ปัญหาช้างบุกรุกพื้นที่เกษตร
กรรมมีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้น โดย
เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจาก
ช้างเพศผู้ ที่หาอาหารที่มีพลังงานสูง
ในการเจริญเติบโตและการแข่งขัน
ในการสืบพันธุ์ และประชากรช้างป่า
ที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย” ดร.ชมชื่นระบุ

พร้อมทั้งเสนอทางออกคือว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
คนกับช้างป่า และการสร้างทางเชื่อมป่าเพื่อให้ช้างป่าสลักพระสามารถ
เคลื่อนย้ายไปหากิน และสืบพันธุ์ในผืนป่าที่อยู่ใกล้เคียงได้ จะช่วยแก้
ปัญหาทั้งในระยะสั้น และระยะยาวให้กับช้างป่าที่นี่ได้

โดยงานวิจัยทั้งหมดที่นำเสนอครั้งนี้ กรมอุทยานฯ จะนำไป
กำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างนักวิจัยและนักจัดการพื้นที่ เพื่อให้
เกิดงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการ ในการนำไปใช้ประโยชน์ใน
พื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้จริง

นพพล สันติฤดี